

Теоретичні основи аналізу фінансового стану сільськогосподарських підприємств

Демчук Н.І.

доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів та банківської справи
Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

Халатур С.М.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та банківської справи
Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

Хідірян М.О.

студент
Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

Статтю присвячено актуальним питанням аналізу фінансового стану сільськогосподарських підприємств у кризових умовах. Досліджено наукові погляди стосовно сутності поняття «фінансовий стан». Визначено основні завдання аналізу фінансового стану сільськогосподарського підприємства. Досліджено етапи аналізу фінансового стану сільськогосподарського підприємства. Розглянуто основні показники, що використовуються для аналізу фінансового стану сільськогосподарського підприємства.

Ключові слова: фінансовий стан, сільськогосподарське підприємство, фінансові показники, прибуток, методика.

Демчук Н.И., Халатур С.Н., Хидирян М.О. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ АНАЛИЗА ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Статья посвящена актуальным вопросам анализа финансового состояния сельскохозяйственных предприятий в кризисных условиях. Исследованы научные взгляды относительно сущности понятия «финансовое состояние». Определены основные задачи анализа финансового состояния сельскохозяйственного предприятия. Исследованы этапы анализа финансового состояния сельскохозяйственного предприятия. Рассмотрены основные показатели, используемые для анализа финансового состояния сельскохозяйственного предприятия.

Ключевые слова: финансовое состояние, сельскохозяйственное предприятие, финансовые показатели, прибыль, методика.

Demchuk N.I., Halatur S.N., Hidiryan M.O. THEORETICAL BASIS OF ANALYSIS OF FINANCIAL CONDITION AGRICULTURAL ENTERPRISES

This article is devoted to current issues of financial analysis of agricultural enterprises in crisis. Studied scientific views on the essence of the concept of "financial position". The main task of financial analysis of agricultural businesses. Studied the stages of financial analysis of agricultural businesses. The article considered main indicators used to analyze the financial condition of agricultural enterprises.

Keywords: financial situation, agricultural enterprise, financial performance, income method.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сутність фінансового стану сільськогосподарського підприємства виражається у вигляді одержаного результату від діяльності та окреслює перспективні напрями його розвитку. Необхідність аналізу та оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств зумовлена тим, що велика кількість сучасних сільськогосподарських підприємств не в змозі своєчасно та якісно оцінювати свій фінансовий стан, у перспективі дана ситуація перешкоджатиме ефективному веденню гос-

подарської діяльності. У кризових умовах господарювання особливої актуальності набуває проблема відсутності чітких управлінських рішень на рівні керівництва сільськогосподарського підприємства. В умовах, що склалися, важливим завданням є вдосконалення фінансового стану підприємства за допомогою точної оцінки та прийняття своєчасних управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним та практичним аспектам аналізу фінансового стану сільськогосподар-

ських підприємств присвячували свої праці вітчизняні та зарубіжні науковці: В.І. Головка, Н.І. Демчук, А.Г. Загородній, Н.П. Шморгун, В.П. Клочан, М.Я. Коробов, Г.В. Савицька, А.В. Череп, О.С. Ткаченко, Т.В. Калашникова, І.І. Туболец та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Кризові умови господарювання на даному етапі є визначальними в діяльності сільськогосподарських підприємств та прямо впливають на фінансовий результат. В умовах нестабільного середовища необхідна швидка адаптація сільськогосподарських підприємств до нових умов господарювання. Незважаючи на те що питанням аналізу фінансового стану підприємства присвятили свої роботи велика кількість науковців, багато питань залишаються дискусійними та вимагають подальших наукових досліджень.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз наявних теоретичних аспектів стосовно аналізу фінансового стану вітчизняних сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах господарювання фінансовий стан сільськогосподарських підприємств характеризується системою показників, які описують наявність, розміщення, рух і використання фінансових ресурсів. Головна мета проведення аналізу фінансового стану сільськогосподарських підприємств полягає у визначенні пріоритетних напрямів для подальшого здійснення фінансово-господарської діяльності, забезпечення прибутковості і збільшення виробничих потужностей підприємства.

Н.І. Демчук та І.І. Туболец зазначають, що більшість українських підприємств виявилася не готовою до кирзових перетворень і до нових фінансових умов формування прибутковості. Насамперед, це пояснюється браком досвіду функціонування підприємств за ринкових умов і недостатнім рівнем підготовки спеціалістів, що знаються на особливостях фінансової діяльності підприємств. За таких умов став об'єктивним процес занепаду більшості підприємств, погіршення їхнього фінансового стану і навіть припинення діяльності. Це, своєю чергою, призвело до погіршення фінансового стану сільськогосподарських підприємств [1, с. 39].

Розглянемо детально сутність поняття «фінансовий стан підприємства». Це одна з найважливіших характеристик результатів

діяльності кожного підприємства, що визначається взаємодією всіх складників фінансових відносин підприємства, сукупністю всіх виробничо-господарських факторів [2, с. 213].

А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк та Т.С. Смовженко стверджують, що фінансовий стан – це стан економічного суб'єкта, що характеризується наявністю в ньому фінансових ресурсів, забезпеченістю коштами, необхідними для господарської діяльності, підтримання нормального режиму праці та життя, здійснення грошових розрахунків з іншими економічними суб'єктами [3, с. 311]. Ми вважаємо, що дане визначення не повною мірою характеризує сутність поняття «фінансовий стан підприємства».

На противагу вищенаведеним твердженням І.С. Герасимова зазначає, що фінансовий стан являє собою сукупність показників, що відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів [4, с. 80].

Отже, проаналізувавши різні підходи науковців до трактування сутності поняття «фінансовий стан підприємства», зауважимо, що вони зводяться до важливості проведення його діагностики для ефективності та прибутковості.

Сутність фінансового стану сільськогосподарських підприємств полягає у можливості підприємства активно розвивати виробничу діяльність в умовах нестабільного економічного середовища.

Н.П. Шморгун та В.І. Головка основними завданнями аналізу фінансового стану сільськогосподарських підприємств визначають [5, с. 240]:

- аналіз ефективності використання майна (капіталу) підприємства, забезпечення підприємства власними оборотними коштами;
- аналіз стану і динаміки ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;
- аналіз рентабельності підприємства та кількісну оцінку його конкурентоспроможності;
- аналіз стану підприємства на фінансовому ринку;
- пошук резервів підвищення рентабельності виробництва.

Ресурсне забезпечення виробничого процесу сільськогосподарського підприємства відбувається завдяки досвідченому менеджменту в галузі фінансів підприємства, що формує його стійкий фінансовий стан. Досвідчений менеджмент у галузі фінансів підприємства є важливим складником господарської діяльності, він покликаний забезпечувати

надходження і раціональне використання грошових ресурсів.

Результатом взаємодії всіх елементів системи економічних відносин сільськогосподарського підприємства є сукупність виробничо-господарських факторів, які характеризуються системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання ресурсів. Часто виникають ситуації, коли через об'єктивні причини тимчасово погіршуються основні показники, які характеризують платоспроможність, фінансову стійкість, прибутковість, що є проявом ознак окремих видів криз [6, с. 156].

Аналіз економічної літератури свідчить, що на сучасному етапі відсутня ефективна методика оцінки фінансового стану підприємства. Велика кількість сільськогосподарських підприємств використовує у своїй діяльності застарілі методи аналізу фінансового стану, яким властиві вибіркова оцінка результатів діяльності суб'єкта господарювання та великий обсяг розрахунків і вихідних параметрів оцінки, що ускладнює процес оцінки фінансового стану підприємства.

Метод аналізу динаміки та структури показників фінансової звітності є одним із головних методів оцінки фінансового стану сільськогосподарського підприємства.

В.П. Клочан запропонував методику, за допомогою якої аналіз фінансового стану підприємства оцінюється системою показників абсолютної ліквідності, швидкої ліквідності,

автономності (незалежності), покриття і рентабельності активів [7, с. 87].

М.Я. Коробов стверджує, що фінансовий стан підприємства потрібно також оцінювати з позиції ймовірності банкрутства, оскільки розрахунок показників, що характеризують рівень ймовірності банкрутства підприємства, дає змогу своєчасно виявити недосконалість та попередити банкрутство [8, с. 401].

Ми вважаємо, що наявні методики оцінки фінансового стану підприємства не дають можливості повною мірою достовірно оцінити фінансовий стан сільськогосподарського підприємства. Саме тому в умовах, що склалися, виникає необхідність у комплексній оцінці фінансового стану сільськогосподарських підприємств, яка забезпечить оперативний та якісний аналіз фінансового стану підприємства. Етапи, за якими доцільно проводити аналіз фінансового стану сільськогосподарського підприємства, наведено на рис. 1.

Г.В. Савицька серед основних показників аналізу фінансового стану підприємства розглядає також ступінь фінансової незалежності підприємства (фінансової автономії) [9, с. 382], а А.В. Череп та Л.А. Кириченко – показники ринкової вартості [10, с. 234].

Зазвичай аналіз фінансового стану сільськогосподарських підприємств здійснюється на основі співставлення фактичних і нормативних значень основних показників. Найбільш важливі показники для здійснення діагностики фінансового стану сільськогоспо-

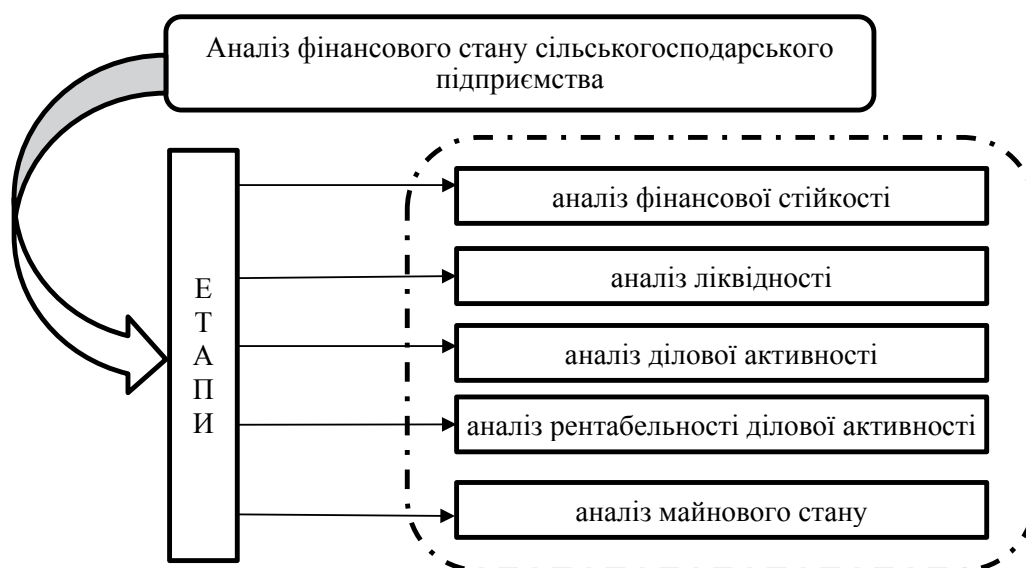

Рис. 1. Основні етапи аналізу фінансового стану сільськогосподарського підприємства

Джерело: розроблено авторами на основі [11]

Таблиця 1

Показники для аналізу фінансового стану сільськогосподарського підприємства

Показник	Нормативне значення
Показники фінансової стійкості	
1. Коефіцієнт автономії	> 0,5
2. Коефіцієнт фінансової стійкості	0,6 – 0,7
Показники ліквідності	
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,8
3. Коефіцієнт покриття	2
Показники ділової активності	
1. Обертання кредиторської заборгованості, дні	до 15 днів
2. Обертання дебіторської заборгованості, дні	до 10 днів
3. Тривалість операційного циклу	до 30 днів
4. Тривалість фінансового циклу	до 20 днів
Показники рентабельності	
1. Коефіцієнт рентабельності продукції	> 0,2
2. Рентабельність власного капіталу	> 0,15
3. Рентабельність основного капіталу	> 0,1
4. Коефіцієнт рентабельності основної діяльності	> 0,8

Джерело: складено авторами на основі [11]

дарського підприємства та їх нормативні значення наведено в табл. 1.

Досліджуючи методи аналізу фінансових звітів сільськогосподарського підприємства, доцільно виділити шість основних:

- горизонтальний аналіз – порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом;

- вертикальний аналіз – визначення структури підсумкових фінансових показників із виявленням впливу кожної позиції звітності на результат у цілому;

- трендовий аналіз – порівняння кожної позиції звітності з низкою попередніх періодів і визначення тренду, тобто основної тенденції динаміки показника, очищеної від випадкових впливів та індивідуальних особливостей окремих періодів. За допомогою тренду формують можливі значення показників у майбутньому, отже, ведеться перспективний прогнозний аналіз;

- аналіз відносних показників (коефіцієнтів) – розрахунок стосунків між окремими позиціями звіту або позиціями різних форм звітності, визначення взаємозв'язаних показників;

- порівняльний аналіз – внутрішньогосподарський аналіз зведених показників звітності за окремими показниками підприємства, підрозділів і міжгосподарський аналіз показників даного підприємства з показниками конкурентів і середніми господарськими даними;

- факторний аналіз – аналіз впливу окремих чинників на результативний показник за

допомогою детермінованих або стохастичних прийомів дослідження [12, с. 104].

Послідовність аналізу фінансового стану сільськогосподарського підприємства включає в себе збір необхідних даних, їх обробку, розрахунок показників зміни статей фінансових звітів, розрахунок фінансових коефіцієнтів, порівняльний аналіз значень фінансових коефіцієнтів із нормативними значеннями, аналіз зміни фінансових коефіцієнтів, формулювання висновків стосовно фінансового стану сільськогосподарського підприємства.

Висновки з цього дослідження. Результати проведеного дослідження свідчать про те, що ефективна фінансово-господарська діяльність сільськогосподарського підприємства є його основою. Думки науковців стосовно трактування сутності поняття фінансового стану підприємства зводяться до потреби постійного проведення його аналізу для забезпечення прибуткової діяльності. Належний рівень фінансового стану сільськогосподарського підприємства зазвичай має тимчасовий характер, адже діагностика фінансового стану за допомогою співставлення показників фактичних із нормативними повинна проводитися безперервно. Проведення цих заходів сприяє забезпеченню необхідною інформацією стосовно фінансового стану підприємства всіх учасників виробничого процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Демчук Н.І. Теоретичні та методологічні засади управління рентабельністю підприємства / Н.І. Демчук, І.І. Туболець // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – № 5. – С. 39–44.
2. Головка В.І. Фінансово-економічна діяльність підприємства: контроль, аналіз та безпека : [навч. посіб.] / В.І. Головка, В.А. Мінченко, В.М. Шарманська. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 446 с.
3. Загородній А.Г. Фінансовий словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко ; 3-є вид., випр. та доп. – К. : Знання, 2000. – 587 с.
4. Герасимов І.С. Значение финансового анализа для успешного развития предприятия / И.С. Герасимов, В.М. Романов, Д.Э. Ярёмченко // Вестник ФГУП НПО им. С.А. Лавочкина. – 2010. – № 1. – С. 79–84.
5. Шмогун Н.П. Фінансовий аналіз : [навч. посіб.] / Н.П. Шмогун, В.І. Головка. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 528 с.
6. Ткаченко О.С. Оздоровлення неплатоспроможних аграрних підприємств: джерела та етапи / О.С. Ткаченко // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – Тернопіль, 2014. – № 19. – Ч. 1. – С. 155–160.
7. Клочан В.П. Діагностика фінансового стану сільськогосподарських підприємств / В.П. Клочан, В.Ф. Клочан, Н.І. Костаневич, А.Г. Костирко // Економіка АПК. – 2009. – № 4. – С. 86–90.
8. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : [навч. посіб.] / М.Я. Коробов. – К. : Знання, 2000. – 378 с.
9. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г.В. Савицкая. – Минск : Новое знание, 2002. – 704 с.
10. Череп А.В. Проблеми визначення фінансового стану підприємств в умовах фінансової кризи / А.В. Череп, Л.А. Кириченко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 6. – С. 233–236.
11. Калашникова Т.В. Фінансовий стан підприємства: сутність та оцінка / Т.В. Калашникова // Вісник Сумського національного аграрного університету Серія «Економіка і менеджмент». – 2011. – № 3. – С. 115–118.
12. Єлисеєва О.К. Методи та моделі оцінки і прогнозування фінансового стану підприємств / О.К. Єлисеєва, Т.В. Решетняк. – Краматорськ : ДДМА, 2008. – 208 с.